

LJUBOV ALEKSEJEVNA KIRILINA¹

Ivan Hribar in društvo “Rusko zrno”²

Izvleček: Prispevek osvetljuje izbrane in doslej še neraziskane vidike rusko-slovenskih odnosov v začetku 20. stoletja. Avtorica proučuje sodelovanje slovenskega liberalca Ivana Hribarja z društvom “Rusko zrno” ter predstavi skupno organizacijo potovanja ruske kmečke mladine na praktično usposabljanje na Slovenskem med leti 1909 in 1913. Raziskava je bila narejena na podlagi arhivskega gradiva iz Rokopisne zbirke Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani in Centralnega državnega zgodovinskega arhiva v Sankt-Peterburgu. Kulturno-gospodarsko sodelovanje Rusov in Slovencev se je pokazalo kot izjemno uspešno. Ruski kmetje so se v času pripravništva seznanili z zahodnimi tehnologijami kmetovanja in jih pozneje v Rusiji tudi uspešno uporabljali. Pripravništvo ruskih kmetov na Slovenskem je pripomoglo k širjenju kulturnih obzorij tako ruskih praktikantov kot slovenskih kmetov.

Ključne besede: društvo “Rusko zrno”, Ivan Hribar, pripravništvo ruskih kmetov na Slovenskem

UDK: 94:327(47)(497.4)“191”

Ivan Hribar and the ‘Russian Grain’ Association

Abstract: The article discusses some of the still unexplored Russian-Slovenian relations in the early 20th century, focusing on the co-operation of the Slovenian Liberal Ivan Hribar with the ‘Russian

¹ Ljubov Aleksejevna Kirilina, starejša znanstvena raziskovalka na Inštitutu za slavistične študije Ruske akademije znanosti v Moskvi. E-naslov: kirilina.ljuba@rambler.ru.

² Prevod članka: Tjaša Rant.

Grain' Association. They jointly organised travels for the Russian country youth, sent to the Slovenian provinces for practical training between 1909 and 1913. The research was based on the archive materials from the Manuscript Department of the National and University Library in Ljubljana and from the Central State Historical Archives in St. Petersburg. The cultural and economic co-operation between Russians and Slovenes proved extremely successful. During their internship, the Russian farmers became acquainted with Western farming technologies, which they successfully applied in their homeland. The internships of Russian farmers in Slovenia expanded the cultural horizons for Russian practitioners and Slovenian farmers alike.

Keywords: the 'Russian Grain' Association, Ivan Hribar, training of Russian farmers in Slovenia

Ustanovitev društva “*Rusko zrno*”

Društvo “*Rusko zrno*” (1908–1914) je bilo v Sankt-Peterburgu ustanovljeno na pobudo ruskega premierja P. A. Stolipina. Dejavnost društva naj bi pripomogla k izvajanju gospodarskih reform v Rusiji. Med leti 1908 in 1917 je imelo precej pomembno vlogo v kmetijskem in družbenem življenju ruskega imperija. Namen društva *Rusko zrno* je bilo pomagati kmetom in lastnikom zemljišč pri učenju naprednih metod kmetovanja in obrti z njihovim usposabljanjem, “tako v Rusiji kot v tujini, predvsem v slovanskih državah”. Poudarjali so, da je “dolžnost vsakega kmeta, seznaniti se z modelom gospodarstva, ki je koristen za državo in zgleden za vaščane”. Med nalogami društva je bil ne samo gospodarski, tem-

več tudi kulturni, moralni napredek Rusije in drugih slovanskih narodov.³ *Rusko zrno* je bilo prostovoljno društvo, njegov ustanovni kapital pa so tvorile članarine in donacije. Med podporniki organizacije so bili ovdovela carica Marija Fjodorovna in drugi člani carske družine, vključno s carjem Nikolajem II. Podpirala jih je tudi vrsta ruskih državnikov (med njimi tudi minister za zunanje zadeve ruskega carstva, S. D. Sazonov),⁴ prav tako politično in gospodarsko vplivni ljudje, od katerih so mnogi simpatizirali z idejo neoslavizma.⁵

Predsednik Sveta društva je bil najprej V. I. Denisov, nato novinar in politik A. A. Stolipin, mlajši brat P. A. Stolipin. Položaj tajnika je zasedel hrvaški emigrant Krunoslav Geruc, ki je živel v Rusiji od leta 1886. Ogromno je prispeval k osnovanju društva in njegovih dejavnosti. V letih na prelomu 19. in 20. stoletja je bil Geruc bibliotekar v Dumi, kar mu je omogočalo stike z ruskimi politikami. Kot zagovornik neoslovanstva, je ohranjal tesne stike s K. Kramárjem in I. Hribarjem

Podružnice društva so odprli v številnih deželnih in okrajnih mestih v Rusiji, prav tako tudi v tujini. V tujini so jih vodili člani oziroma skrbniki, ki so bili večinoma izvoljeni iz kroga učiteljev lokalnih kmetijskih šol in fakultet. Skrbniki so bili odgovorni za porazdelitev ruskih pripravnikov v šolah in na kmetijah, za pomoč pri učenju tujega jezika in nadzor nad njihovim delom.⁶ Kot je razvidno, je skrb za vključitev v društvo skrbnikov iz slovanskih dežel Avstro-Ogrske, prevzel K. Geruc.

³ Centralni državni zgodovinski arhiv v Sankt-Peterburgu, F. 895, Društvo "Rusko zrno" – dalje: CGIA Spb., F. 895. Ustava društva "Rusko zrno": Op. 1, D. 1., L. 18.–35.

⁴ CGIA.

⁵ Firsov, 2002, 178.

⁶ Golosenko.

Češki politik, ideolog in organizator gibanja neoslavistov, Karel Kramář, je sodeloval pri odprtju podružnic društva v čeških deželah, vodja Hrvaške kmečke stranke Stjepan Radić pa je začel propagirati “Rusko zrno” v hrvaških deželah. V slovenskih predelih je to delo prevzel Ivan Hribar.

Hribar je bil verjetno najbolj vztrajen zagovornik neoslavizma med Slovenci. Sodeloval je pri pripravi in izvedbi vseh neoslavističnih dogodkov ter oglaševal potek njihovega delovanja v časopisih. Za Hribarja je bila glavna naloga neoslavizma utrditi občeslovansko samozavest s pomočjo kulturnega in gospodarskega sodelovanja. Izkazoval je veliko zanimanje in topel odnos do Rusije ter nekajkrat tja tudi odpotoval, med drugim v sestavi delegacije neoslavistov leta 1908 in 1909.

Hribar je bil eden izmed prvih članov društva “Rusko zrno” in je postal njegov skrbnik. V tem času je bil tudi vpliven politik in župan občine Ljubljana, zato je imel dobre možnosti za organizacijo pripravništev ruskih kmetov na Slovenskem.

Z namenom, da bi novo društvo postalo priljubljeno in da bi rešili svoje finančne težave, so 30. januarja (12. februarja) 1909 v Plemiški skupščini v Sankt-Peterburgu organizirali “velik sejem, sprejem, nato koncert in plese”. Vsak slovanski narod je imel svojo trgovsko stojnico. Geruc je prosil Hribarja naj za dogodek v Sankt-Peterburgu pošlje iz Ljubljane ali Štajerske “2-3 mlade liepe slovenke, koje bi malo ruski znali, da trgujeje na bazaru u narodnoj nošnji” s slovenskim blagom. Predlagal je, naj pošlje tudi “kinematografsko sliko” slovenskih krajev, kot je Postojnska jama⁷. Koncert so izvedli in prinesli društvu 1750 rubljev čistega dobička. Od ministrstva za kmetijstvo je društvo prejelo 1000 rubljev, od urada carice 2000 rubljev, iz kurskega in smolenskega

⁷ Firsov, 2002, 178.

okraja po 100 rubljev, iz voronežskega 150 rubljev. "Na ta način, - je pisal Geruc, - lahko zdaj začnemo ukrepati".⁸

Prvi gojenci "Ruskega zrna" na Slovenskem

Finančni položaj društva se je izboljšal, zato so kmalu začeli z organizacijo izletov kmečke mladine na kmetijsko pripravništvo v tujino. Glede selekcije in odprave praktikantov je Društvo sestavilo vprašalnik, v katerem so zahtevali podatke o vlagateljevem finančnem stanju in lokaciji zemljišča, sestavi družine, izobraževanju itd. Kandidati so lahko izbirali med Moravsko, Češko in Kranjsko - za pripravnike iz osrednje Rusije, Dansko - za pripravnike iz severnih gubernij, Bolgarijo - za pripravnike iz južnih gubernij.⁹ Večina kandidatov je bilo izobraženih: diplomanti kmetijskih šol, učiteljskih seminarjev, med njimi so se včasih znašli tudi gimnazijci. Običajno je bilo gostovanje omejeno na devet mesecev, nekaterim so ga podaljšali na dve leti. Potovanja pripravnikov so krili z donacijami in subvencijami okrajnih uprav in posameznikov. V večini primerov so posamezniki društvu pošiljali finančna sredstva za pripravništvo v tujini točno določenega pripravnika. V povprečju je na vsakega človeka pripadalo 100-150 rubljev.¹⁰

Že decembra leta 1908 je Geruc prosil Hribarja, naj v Ljubljani ustanovi mestni odbor, ki bi bil zadolžen za ruske pripravnike.¹¹ Hribar je bil prvi tuji skrbnik "Ruskega zrna", ki je pripravil vprašalnik,

⁸ Rokopisna zbirka Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, // I. Hribar. Zapuščina, Ms. 1411, Mapa 35., VIII.2.5. "Ruskoje zerno" . - dalje: RZ NUK, I. Hribar. Zapuščina, Ms. 1411. Pismo: K. Geruc - I. Hribarju, 1(14). aprila 1909.

⁹ Rogatko.

¹⁰ CGIA SPb, F. 895, Op. 1., D. 1, L. 1, 2, 5, 15, 16, 20, 55, 56, 58.

¹¹ RZ NUK, I. Hribar. Zapuščina, Ms. 1411, Pismo: K. Geruc - I. Hribarju, 24. decembra 1908.

v katerem so mu slovenski skrbniki sporočili svoje podatke in pod kakšnimi pogoji so pripravljene vzeti ruske kmete k sebi na pripravištvu. Te podatke je Hribar nato posredoval društvu. Obvestilo o prihodu ruskih pripravnikov je objavil v časopisu slovenskih liberalcev "Slovenski narod".¹² Ti vprašalniki so omogočili društvu lažje načrtovanje, kam in pod kakšnimi pogoji bi lahko poslali svoje gojence.

Prvi ruski pripravnik, ki je odšel v Slovenijo konec 1909, je bil Nikolaj V. Tuskov, 18-letni sin zdravnika iz voronežske gubernije, lastnik 70–80 hektarjev zemljišč in nekdanji gimnazijec. Po 2 ali 3 dneh prebivanja na Dunaju, je prišel v Ljubljano, od koder so ga poslali v Postojno, kjer je delal in se učil na zemljišču kmeta Žnidaršiča. Mladenič po vsej verjetnosti ni bil vajen dela, o čemer je Geruc pisal Hribarju: "Mladenič pravi, da se ne boji težkega dela ... Jasno je, da so to prazne marnje in da bo potreboval še veliko časa, da se bo privadil težkemu delu."¹³ N. V. Tuskovu pa je bilo v Postojni všeč. Tajnik društva D. P. Mazin je o tem pripravniku pisal Hribarju: "Poslal mi je pismo polno navdušenja, v katerem opisuje, kako prijazni ste bili do njega in kako dobro službo je dobil."¹⁴

Sprva je društvo nameravalo poslati svoje pripravnike na Dunaj v dveh izmenah po 10–12 ljudi. Iz prve izmene so načrtovali 7 ljudi za delo v Sloveniji, 5 pa za Češko in Moravsko. Da bi jih v avstro-ogrski prestolnici sprejeli in nadaljnje razporedili, je Geruc prosil Hribarja, naj tam ustanovi stalni odbor "Ruskega zrna".

Prošenj za razmestitev ni bilo veliko, vsega skupaj okoli 50. Po izboru društva je ostalo 12–15 kandidatov ("... Raje vam jih pošljemo manj, da lahko izberemo le najboljše", – je Geruc pisal Hribarju),¹⁵ po tem so jih izbrali še nekaj. Zaradi finančnega stanja je bil prihod

¹² Prav tam, Pismo: dr. Kuralt – I. Hribarju, 5. marca 1909.

¹³ tam, Pismo: K. Geruc – I. Hribarju, 14(27). februarja 1909.

¹⁴ Prav tam, Pismo: D.P. Marin – I. Hribarju, 2(15). aprila 1909.

¹⁵ Prav tam, Pismo: K. Geruc – I. Hribarju, 1(14). aprila 1909.

prve izmene pripravnikov izveden pozneje, kot so načrtovali. Prva izmena (10 ljudi, med katerimi sta bili dve dekleti) je prispela na Dunaj v začetku aprila leta 1909. Svet društva "Rusko zrno" je Hribarju poslal pismo z določili, da bodo pripravniki iz sankt-peterburške učiteljske šole Otilija Balod, Nikolaj Mihajlov in Jelikonida Morugina ostali 6 mesecev, drugi pa želijo ostati na pripravništvu 2-3 leta. Svet društva je prav tako sporočil, katere veje kmetijstva zanimajo ruske pripravnike. Tako so, na primer, Balodova, Klemenov in Morugina navedli, da se hočejo priučiti "živinoreje, mlečne proizvodnje, kmetijstva in vrtnarjenja".

Ruske pripravnike so razmeščali na zgledne kmetije in kmetijske šole. Slovenski skrbniki, ki so vzeli varovance pod svoje okrilje, so jim morali zagotoviti nastanitev in hrano, prav tako plačilo. Svet društva "Rusko zrno" je potrdil, da je prav slednje dovoljevalo društvu z majhnimi prihodki, da so lahko pošiljali svoje "gojence" v tujino.¹⁶

Ruski pripravniki na Slovenskem med letoma 1912 in 1913

Naslednja faza aktivnega sodelovanja društva "Rusko zrno" z I. Hribarjem se je začela že leta 1911-1914, ko so znova začeli nabirati ruske praktikante za odpravo v slovanske dežele Avstro-Ogrske.

V pismu, z dne 11. maja 1911, se je predsednica Komisije za razporeditev praktikantov društva "Rusko zrno" O. P. Dmitrijeva obrnila na I. Hribarja s prošnjo, naj leta 1912 razporedi ruske pripravnike v zgledna slovenska gospodinjstva in obljubila, da bodo prosta delovna mesta zapolnjena "iz vrst dobre kmečke mladine".¹⁷ Istega leta je predsednica novoustanovljene Obrtniške komisije pri društvu "Rusko zrno" E. Polovceva podala prošnjo Hribarju za na-

¹⁶ Prav tam, Pismo: Sovjet občestva "Russkojezerno" - I. Hribarju, 12. aprila 1909.

¹⁷ Prav tam, Pismo: O.P. Dmitrijeva - I. Hribarju, 15. maja 1911.

mestitev sedmih ruskih “gojencev-obrtnikov” v kovinske in vaške strojne delavnice slovenskega podeželja.¹⁸

Hribar je v slovenskih časopisih ponovno objavil oglas o načrtovanem prihodu ruskih praktikantov, ki naj bi prišli konec februarja leta 1912. Skrbnikom je predlagal, naj jih vzamejo k sebi za delo in poduk o “racionalnem gospodarjenju” in posebej poudaril, “da so vsi gojenci “Russkoga zerna” sposobni za vsakršno tudi najtežavnejše kmečko delo”.¹⁹ Kmalu je Hribar od slovenskih kmetov prejel prijave. Skrbniki so predlagali, da bodo naučili Ruse “delati po naše”, obljubili so jim streho in hrano, prav tako plačo (ali plačilo) za dobro opravljeno delo. Svoja gospodinjstva so večinoma označili kot “napredna”. Večina je zaprosila, naj jim pošljejo 1–2 “popolnoma zdrava in krepka mladeniča”.²⁰ Nekaj pripravnikov je bil pripravljen vzeti tudi J. Zgornik iz Gorice, potem ko je v časopisu primorskih liberalcev Soča prebral pohvalo enega od kmetov o ruskem pripravniku.²¹ Eden izmed največjih slovenskih kmetov Karl Majer je napisal Hribarju, da bo sprejel “10 ruskih mladeničev” za “kmetijsko delo bodisi pri živini ali na polju”. Pogoji, ki jim jih je ponujal, so bili najboljši: obljubil je, da bo pripravnikom za delo od 1. marca do 1. novembra plačal po 25 kron na mesec (drugi skrbniki so plačevali po 5–10 kron! – op. a.), “nekateri sposobni” so ostali pri skrbniku tudi čez zimo. Prosil je, naj mu sporoči, ali bo dobil delavce iz Rusije, sicer si jih bo moral “od drugod priskrbeti”.²² Malo pozneje

¹⁸ Prav tam, Pismo: J. Polovceva – I. Hribarju, 2. oktobra 1911.

¹⁹ Soča, 30. novembra 1911., S. 2.

²⁰ RZ NUK, I. Hribar. Zapuščina, Ms. 1411, Pisma: P. Jenko – I. Hribarju, 20. novembra 1911; I. Kočevar – I. Hribarju, 5. decembra 1911; -. Pečenko – I. Hribarju, 10. decembra 1911; L. Potočnik – I. Hribarju, 1. decembra 1911; M. Plut – I. Hribarju, 1. januarja 1912 in dr.

²¹ Prav tam, Pismo: J. Zgonik – I. Hribarju, 10. decembra 1911.

²² Prav tam, Pismo: K. Mayer – I. Hribarju, 18. decembra 1911; 29. decembra 1911; 15. januarja 1912.

so prihajale prošnje za ruske delavce tudi za delo v mlinu in tovarni sira v Škofji Loki.²³

Od prejetih predlogov jih je Hribar izbral 28, ki so bili po njegovem mnenju najbolj primerni. Potem ko je Hribar poslal možnosti za razmestitev ruskih pripravnikov, se je Komisija za razmestitev pripravnikov zahvalila slovenskemu skrbniku in ga prosila, naj poda podrobnosti o slovenskih skrbnikih, točno določi datum prihoda pripravnikov in uredi zanje "najkrajšo in najcenejšo pot".²⁴ Konec decembra 1911 je bilo določeno, da bodo pripravniki prispeli v Ljubljano 10.-23. februarja leta 1912. Predvidevali so, da bodo zapolnili vseh 28 prostih delovnih mest: 7 ljudi na Štajersko, 4 v okolico Ljubljane, 3 na Primorsko, 10 k posestniku Karlu Majerju in po en pripravnik k Ivanu Matjažu, Francu Sagaju, Martinu Plutu, Antonu Kodriču.²⁵

V odgovoru društvu "Rusko zrno" je Hribar opisal najcenejše in najbolj prikladne poti iz Sankt-Peterburga na Krajnsko za ruske pripravnike in opisal nekaj skrbnikov, kamor jih je priporočil poslati. Učitelja A. Goričana je imenoval za "najboljšega slovenskega skrbnika". "Delo pri njem je naporno, zato pa bo gojenec iz njegove šole prišel tako teoretično, kot tudi praktično povsem pripravljen". Hribar je ugotovil, da je Goričan govoril rusko, tako da je predvidel, da z njim ne bo težav pri sporazumevanju s pripravniki. Karl Mayer - bogat posestnik, ki bo skrbel za pripravnike, "želi fante, ki ne bodo zanemarjali dela". Enako je mogoče reči tudi za Antona Pečenka. Delo pri F. Kočevarju je imelo, po mnenju Hribarja, dodatno prednost: "Gojenec, ki bo šel k Francu Kočevarju, bo lahko poleti obiskal ... mlekarško šolo v Vranici". Hribar je opozoril društvo, da morajo

²³ Prav tam, Pismo: Jeršen - I. Hribarju, 25. maja 1912; R. Lipke - I. Hribarju, 8. junija 1912.

²⁴ Prav tam, Pismo: O.П. Дмитриева - И. Хрибару. 23. 12. 1911

²⁵ Prav tam, Pismo: O.П. Дмитриева - И. Хрибару. 30. 12. 1911.

vse pripravnike “razporediti za vsakršno delo”, in prosil, naj mu sporočijo, katere skrbnike bodo izbrali.²⁶ Kot je bilo razvidno, se je izbira skrbnikov nekoliko spremenila.

Posledično se je februarja 1912 v Ljubljano odpravilo vsega skupaj 12 pripravnikov, pri čemer jih je 10 odšlo k Karlu Majerju, ki jim je ponujal najboljše pogoje. O. P. Dmitrijeva je Hribarja prosila, naj pripravnikom, ki so bili namenjeni k Mayerju, ne izplačuje denarja vnaprej, saj so njihov zaslužek šteli kot “povsem zadovoljiv”. Dvema pripravnikoma, ki nista bila pri Mayerju, Z. Križeviču in Antoniju Staseviču, so ponudili plačilo po 10 kron na mesec.²⁷

Zakaj je na pripravništvo v slovanske dežele Avstro-Ogrske prišlo tako malo ruskih kmetov? Poleg pomanjkanja finančnih sredstev je bil še eden izmed pomembnih razlogov, na katerega je O. P. Dmitrijeva opozorila v pismu I. Hribarju dne 28. 2. 1912: “Dokler ne bomo uporabili vaših 30 prostih delovnih mest, lahko na Krajnsko Štajersko pošljemo le pripravnike iz naših južnih gubernij”. Toda pripravnikov s teh območij je bilo precej manj kot iz severne in srednje Rusije, saj “podnebje ni primerljivo z vašo čudovito državo”.²⁸

Neujemanje podnebnih pogojev se je zares pokazalo kot resna težava. Glede na pisma slovenskih kmetov Hribarju, so verjeli, da s tem, ko k sebi sprejmejo ruske pripravnike, pridobijo poceni delovno silo. Pripravniki pa se, z delom na kmetiji, naučijo najbolj naprednih metod kmetovanja. Vse se ni izšlo tako preprosto, kot je kazalo. Ruski kmetje so si prizadevali, da bi se naučili ravno teh novosti, ki so jih po tem lahko uporabili na svojih kmetijah v domovini. Začele so se težave.

Že v začetku marca 1912 je K. Mayer pisal Hribarju: “Razočaranje je veliko, mladeniči dobil, ali prišli so se samo učiti in ne delati, tj.

²⁶ Prav tam, Pismo: I. Hribar – Obščestvu “Russkoje zerno”, 12. januarja 1912.

²⁷ Prav tam, Pismo: O.P. Dmitrijeva – I. Hribarju, februar 1912.

²⁸ Prav tam, Pismo: O.P. Dmitrijeva – I. Hribarju, 28. februarja 1912.

že vsaj našega dela ne, ker pri njih nimajo vinogradov". Prosil je Hribarja, "da pridete jih uredit, ali pa da se vrnejo, kar je kakor se vidi njih želja".²⁹ Verjetno se je, zaradi te neprijetnosti, ki je nastala zaradi splošne nepremišljenosti situacije, Komisija za razporeditev pripravnikov opravičila Hribarju "za vznemirjenje, ki so ga povzročili ... pripravniki društva".³⁰ Hribar je moral v najkrajšem času iskati druga mesta za ruske pripravnike.

Ker ni nihče, razen Mayerja, ponujal tako dobrega plačila za delo, je društvo "Rusko zrno" prosilo Hribarja, naj vsem pripravnikom daje po 10 kron mesečno "za nova oblačila, perilo in obutev ter za razne druge osebne izdatke", za vse druge stvari naj jim denarja ne daje.³¹ Ne glede na opozorila, jim je Hribar denar posojal.³² Dolgovov mu, očitno, niso vedno vračali. Novembra 1912 je društvo odobrilo poročilo o Hribarjevih stroških in prosilo slovenskega skrbnika naj "ruskim pripravnikom ne daje več denarja. Pri pošiljanju pripravnikov nazaj v Rusijo, naj jim ne daje denarja za pot v roke, pač pa naj jim kupi vozovnice".³³

V drugih gospodinjstvih, kjer so imeli pripravnike, prav tako ni vse potekalo gladko. Na primer, A. K. Stasevič, očitno usposobljen človek, ki je do prihoda 5 let upravljal posestvo gospe E. P. Samokiš Sudkovski, je bil določen k F. Sagaju. O svojem skrbniku je govoril kot o "zelo dobrem in prijaznem" človeku, pri tem pa se je pritoževal, da se pri njem ni naučil nič novega. "Tukaj ni nobenih strojev. Tisti, ki so, jih že poznam," je pisal Hribarju. Vrt je "zapuščen do onemo-

²⁹ Prav tam, Pismo: K. Mayer - I. Hribarju, 5. marca 1912.

³⁰ Prav tam, Pismo: O. P. Dmitrijeva - I. Hribarju, 5 (18). marca 1912.

³¹ Prav tam, Pismo: Obščestvo "Russkoje zerno" - I. Hribarju, 20. marca 1912.

³² Prav tam, Pisma: I. Kucenko - I. Hribarju, brez datuma; A. Stasevič - I. Hribarju, brez datuma.

³³ Prav tam, Pismo: Obščestvo "Russkoje zerno" - I. Hribarju, 22. novembra 1912.

glosti”, delo na njivi je običajno, “pri hišnih opravilih vlada nered”. Opravljati so morali delo, ki so ga poznali že od prej: “očistiti konje in konjušnico, sekati drva, odvažati smeti itd.” “Tukaj nisem pripravnik, pač pa navaden delavec, ki je prišel sem samo delat,” je razložil svoje stališče. Ker ni želel izgubljati časa, se je Stasevič obrnil na Hribarja s prošnjo, naj ga pošlje v kmetijsko šolo, če pa ne, naj ga Hribar vzame k sebi za delo “na vikendu”,³⁴ saj zna opravljati vsa kmečka dela.

Hribar je pomagal ruskemu pripravniku. Septembra 1912 je sporočil društvu “Rusko zrno”: “Za Staseviča se mi je posrečilo najti najboljše mesto”.³⁵ Novembra pa je z zadovoljstvom povedal, da se je njegov varovanec “dobro priučil kmetovanja in živinoreje”. Skrbnik je še predlagal, naj ostane pri njem za stalno kot pomočnik upravitelja, vendar se Stasevič ni strinjal. Za učenje v kmetijski šoli se po premisleku ni odločil, zaradi pomanjkanja znanja slovenskega jezika in pomanjkanja denarja. Poleg tega je njegova skrbnica (ki je plačala pripravništvo v tujini svojega upravnika³⁶), vztrajala, da se mora vrniti domov februarja 1913.³⁷

Po pripravništvu v tujini se je Stasevič vrnil v Rusijo, kjer se je njegova usoda lepo razpletla. Prevezel je nadzor bogatega posestva “Rjabovo” pri Sankt-Peterburgu pod izredno dobrimi pogoji (plačilo 50 rubljev na mesec, preskrbljen s hrano in štirisobnim stanovanjem z elektriko). Stasevič ni pozabil na svojega slovenskega skrbnika. Marca 1913 mu je napisal: “V svoji duši sem Vam vsak dan

³⁴ Prav tam, 2 Pisma: A. Stasevič – I. Hribarju, brez datuma, verjetno pomlad – poletje 1912.

³⁵ Prav tam, Pismo: I. Hribar – Obščestvu “Russkoje zerno”, 14. septembra 1912.

³⁶ CGIA SPb, F. 895, Op. 1., D. 1., L. 20.

³⁷ RZ NUK, I. Hribar. Zapuščina, Ms. 1411, Pismo: I. Hribar – Obščestvu “Russkoje zerno”, november 1912.

hvaležen. Naj vam Bog da vse, česar si želite", po dveh mesecih pa je sporočil, da se bo poročil in prosil Hribarja za njegov blagoslov.³⁸

Hribar je več pripravnikov poslal na kmetijsko šolo v Grm, v bližini Novega mesta. Najprej je bila večina nezadovoljna. Tako se je, Simeon Palij že marca 1912 pritoževal, da nima od pripravništva nobene koristi, saj na Krajskem "ni primerljivih pogojev za obdelavo zemlje" in prosil Hribarja, naj ga pošlje k "dobremu skrbniku" na Moravsko, ali pa naj ga pošlje nazaj v Rusijo.³⁹ Aleksej Vorobjev in Isak Kucenko sta v pismu Hribarju z dne 10. 6. 1912 prav tako izrazila svoje nezadovoljstvo s pripravništvom: "Nam ne dajejo praktičnega znanja, pač pa le delo ... Tako kot z voli, delajo tudi z nami ... Potek dela tukaj; delamo skupaj z ujetniki, ki prihajajo iz Novega mesta. Tukaj se lahko marsičesa naučimo, vendar nam ne dajo". Pripravniki so prosili Hribarja, naj jim da "koristno delo" ali pa jih pošlje domov v Rusijo.⁴⁰

Zaradi Hribarjevih prizadevanj so se avgusta 1912 v zimski semester v šolo v Grmu vpisali Vladimir Storožuk, I. Kucenko in A. Vorobjev, čigar usposabljanje so plačali iz sredstev društva "Rusko zrno".⁴¹ O. P. Dmitrijeva je v zvezi s tem prosila Hribarja, naj jim prikrbi denar za nakup šolskih oblačil ("takih, kot jih nosijo vaši učenci") in poizve, kakšne učbenike bo treba kupiti.⁴² Pri tem sta se Vorobjev in Storožuk v šoli želela učiti samo teorije, zato sta praktično usposabljanje zavrnila. Ker pa se direktor šole s tem ni strinjal, sta odšla v Ljubljano, od koder ju je novembra 1912 Hribar poslal

³⁸ Prav tam, Pisma: A. K. Stasevič - I. Hribarju, 9. marca 1913; 9. maja 1913.

³⁹ Prav tam, Pisma: S. Palij - I. Hribarju, 12. marca 1912; S. Palij - I. Hribarju, brez datuma.

⁴⁰ Prav tam, Pismo: A. Vorobjev, I. Kucenko - I. Hribarju, 10. junija 1912.

⁴¹ Prav tam, Pismo: Ravnateljstvo kranjske kmetijske šole na Grmu - I. Hribarju, 21. avgusta 1912.

⁴² Prav tam, Pismo: O. P. Dmitrijeva - I. Hribarju, 12. avgusta 1912.

nazaj v Rusijo. Kucenko je ostal v šoli.⁴³ Verjetno se je učenje zanj izkazalo za najbolj plodno, saj je bil doma z juga, iz Hersona (Vorobjev – iz Rjazana, Storožuk – iz saratovske gubernije). Tudi sicer je bilo učenje koristno za druge pripravnike. Leta 1913 je Storožuk v pismu Hribarju omenil, da je zdaj pri delu “na večjem posestvu”, “sem ter tja kaj priporočal, kar je videl v šoli”.⁴⁴

Z. Križevič je najprej opravil pripravništvo na posestvu učitelja Goričana, kjer se je naučil “kmetovanja, pridelave mlečnih izdelkov in izdelave sira”, nato je delal v mestnem vrtu Ljubljane, jeseni je za dva tedna odšel na Moravsko, nato pa se je vrnil v Rusijo. Ivan Klimuk in Ledenev sta delala v zgledni mlekarni v Logatcu.⁴⁵ Jeseni je Hribar Klimuka premestil v tovarno bratov Knotek v Ičini (Moravska), kjer se je učil o “tovarniškem in kmetijskem orodju”⁴⁶. Z življenjskimi pogoji v Ičini, z delom v tovarni in plačilom je bil Klimuk zelo zadovoljen, o čemer je v pismu poročal I. Hribarju⁴⁷ in društvu “Rusko zrno”.⁴⁸

Nekateri “gojenci” “Ruskega zrna” so, nasprotno, po pripravništvu na Moravskem, nadaljevali učenje na Slovenskem. Na primer, Ivan Kasatkin, ki je končal zimski semester v kmetijski šoli na Moravskem, se je obrnil na Hribarja s prošnjo, naj ga pošlje nekam na Kranjsko, kjer bi se izučil o mlečni proizvodnji in vrtnarjenju. Nuja mladeniča, da bi se preselil na Kranjsko, ni prišla le iz želje po izpopolnitvi na teh področjih. Kot član športnega društva “Sokol” se je

⁴³ Prav tam, Pismo: I. Hribar – Obščestvu “Russkojezerno”, november 1911.

⁴⁴ Prav tam, Pismo: V. Storožuk – I. Hribarju, 1913.

⁴⁵ Prav tam, Pismo: I. Hribar – Obščestvu “Russkoje zerno”, 14. septembra 1912.

⁴⁶ Prav tam, Pismo: I. Hribar – Obščestvu “Russkoje zerno”, november 1912.

⁴⁷ Prav tam, Pismo: I. Klimuk – I. Hribarju, 3. novembra 1912.

⁴⁸ CGIA SPb, F. 895, Op. 1., D. 3., L. 6, 6ob., Pismo: I. Klimuk – Obščestvu “Russkoje zerno”, 5 (18). novembra 1912.

Kasatkin hotel seznaniti s slovenskimi sokolskimi organizacijami in sodelovati na sokolskem izletu, ki je potekal leta 1913 v Ljubljani.⁴⁹ Na zahtevo Hribarja so aprila 1913 Kasatkina sprejeli za vajenca v šoli mlečne proizvodnje na Vrhniki.⁵⁰

Zaključek

Društvo "Rusko zrno" je izredno cenilo dejavnost I. Hribarja in se pred rusko vlado potrudilo, da bi mu podelili priznanje ruskega reda. Na žalost se ta trud ni uresničil. V pismu z dne 27. marca 1911 so Hribarju sporočili naslednje: Svet društva "Rusko zrno", "... ker cenimo Vašo neutrudno in požrtvovalno skrb za ruske kmete, ki jih je Društvo poslalo v Slovenijo, smo rusko vlado uradno zaprosili za priznanje za Vaše zasluge. Čeprav sta bila sprva ministra za kmetijstvo in zunanje zadeve naklonjena tej ideji, do podelitve priznanja z ruskim redom ni prišlo zaradi nesoglasij carske avstro-ogrske vlade. Izjemno ogorčeni nad takšnim iztekom dela, člani društva "Rusko zrno" sočustvujemo in se Vam toplo zahvaljujemo ter upamo, da ne boste zavrnilo majhnega darila za spomin, - vzorec starodavne ruske umetnosti ...".⁵¹

V letih od 1908 do 1915 je društvo "Rusko zrno" v tujino (na Češko, Slovaško, v Bolgarijo, Srbijo, Nemčijo, Francijo, na Dansko) in na domače zglede kmetije (na Finsko in Pribaltik) poslalo več sto pripravnikov (največ moških starih od 19 do 30 let) iz različnih regij države.⁵² Po podatkih z dne 1. januarja 1914 je bilo v kmetijski panogi na pripravništvu 250 ljudi. Vtisi ruskih pripravnikov o pri-

⁴⁹ RZ NUK, I. Hribar. Zapuščina, Ms. 1411, Pismo: I. Kasatkin - I. Hribarju, 1913.

⁵⁰ Prav tam, Pismo: Deželni odbor kranjski - I. Hribarju, 16. aprila 1913.

⁵¹ Prav tam, Pismo: Sovjet Obščestva "Russkoje zerno" - I. Hribarju, 27. marca 1911.

⁵² Golosenko.

pravništvu v tujini so bili objavljeni v poročilu društva, v njihovih "Novicah" v ruskem tisku, prav tako jih je mogoče najti med neobjavljenimi dopisovanji. Objavljena sta bila dva zbornika "Pisma kmetov", kjer so pripravniki opisovali svoje vtise o pripravištvu v tujini. Kot je omenila O. P. Dmitrijeva v pismu I. Hribarju, so v pismih pripravniki opisali svoj pogled na vodstvo kmetij v tujini in željo, da bi lahko pridobljeno znanje uporabili v domovini, v Rusiji⁵³. Vsi so podpirali kmetijsko uporabo zemljišč in reforme Stolipina.

S pošiljanjem pripravnikov v slovanske dežele si društvo "Rusko zrno" ni zastavilo samo naloge, da seznanijo ruske kmete in obrtnike z napredno zahodno tehnologijo. Pomembna naloga je bila okrepiti slovansko sodelovanje in idejo slovanske vzajemnosti.

Kako uspešen je bil poskus s pošiljanjem ruskih pripravnikov v slovenske dežele? Seveda se želja K. Geruca, da se bodo čez 5-6 let Slovenci namesto v Ameriko selili v Rusijo, in da bo čez 10-15 let ruski jezik široko razširjen na Kranjskem in Štajerskem,⁵⁴ ni uresničila. Vendar pa so se izkušnje gospodarskega in kulturnega sodelovanja Rusov in Slovencev, kljub nekaterim neprijetnostim, izkazale za uspešne. Po mnenju Hribarja, "so bili delodajalci z delom in obnašanjem večine ruskih državnih študentov, izjemno zadovoljni". Kot glavno prednost prihoda ruskih kmetov na pripravištvu v slovenske dežele je Hribar videl v tem, da so slovenski kmetje spoznali ruski narod, o katerem niso praktično nič vedeli. Rusi pa so spoznali Slovence, njihovo življenje in kulturo⁵⁵. Ruskim kmetom je potovanje v tujino prineslo ne samo praktično korist pri uporabi novih znanj in spretnosti. Seznanjenje z jezikom, tra-

⁵³ RZ NUK, I. Hribar. Zapuščina, Ms. 1411, Pismo: O. P. Dmitrijeva - I. Hribarju, 23. decembra 1911.

⁵⁴ Prav tam, Pismo: K. Geruc - I. Hribarju, 24. decembra 1908.

⁵⁵ Hribar, 1983, 223.

dicijo, načinom življenja tistih, ki so jezikovno blizu slovanskim narodom – Slovencev in Čehov – je pripomoglo tudi k splošnemu širjenju obzorja pripravnikov.

Bibliografija

Primarni viri

Centralnij gosudarstvennij istoričeskij arhiv v Sankt-Peterburge, F. 895, Obščestvo "Russkoje zerno", Op. 1. D. 1.

Rokopisna zbirka Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani I. Hribar. Zapuščina. Ms. 1411. Mapa 35. VIII.2.5. "Russkoje zerno". Soča, Gorica.

Sekundarni viri

GOLOSENKO, I. A.: "*Petr Stolipin i sociologija Ogiusta Konta*". Glej: http://gosudarstvo.voskres.ru/heald/stolypin/stlp_10.htm.

HRIBAR, I. (1983): *Moji spomini*, I. del, Ljubljana, Slovenska matica.

ROGATKO, S. A. "*Nesostojavšijsja ishod. Tajna Argentinskoj komisiji i ubijstvo P.A. Stolipina*". Glej: <http://www.mosjour.ru/index.php?id=1632>.

FIRSOV, J. F. (2002): "Jugoslavjane K. Geruc i L. Tuma – sozdatelji i mecenati slavjanskih kuljturnih obščestv v prežnej Rossiji", *Jugoslavjanskaja istorija v novoje i novejšije vremja*, M., Mosgorarhiv.